

א. שלשה מיעוטים נאמרו בדם (נתתיו לכם – כחולין; לכפר – ולא לדבר אחר; כי הדם הוא... – לפני כפרה כלאחר כפרה), לדרוש: אין בו מעילה, אין בו חיוב לאוכלו כשהוא נותר או בטומאה. וכן חיוב פיגול אין בו (ולפיגול אין צריך מיעוט מיוחד, אלא משום שהוא עצמו מתיר אין בו פיגול). כתבו התוס' שמחיים יש בו מעילה. ועוד כתבו שלאחר שיצא לנחל קידרון יש בו מעילה מדרבנן. ולהר' חיים כהן – מדאורייתא (וע' רמב"ם וראב"ד מעילה ב; מאירי פסחים כה וע"ז מד.).

ב. דברים שנעשית מצוותם ואסורים בהנאה; תרומת הדשן (ושמו אצל המזבח); עגלה ערופה (וערפו שם); בגדי כהן גדול ששימש בהם ביום הכפורים, לדברי חכמים שהם טעונים גניזה (והניחם שם), אבל לרבי דוסא מותרים לכהן הדיוט. [יש אומרים שגם שעיר המשתלח אסור בהנאה מהתורה הגם שנעשית מצוותו (ע' מעילה יא)]. דשן מזבח הפנימי לאחר שנתדשן – אין בו מעילה רק אסור מדרבנן (עתוס').

ג. דברים שאין דרכם להאכל, כגון עצים ולבונה; לדברי חכמים, חייבים משום טומאה. ולרבי שמעון – אין חייבים.

ושלש דעות בגמרא בנושא מחלוקתם; לדעה אחת נחלקו רק בטומאת עצמם, אבל בטומאת הגוף – דברי הכל אינו לוקה (שלא נתרבו אלא מוהבשר אשר יגע בכל טמא. ואין בכלל זה טומאת הגוף). לדעה אחרת, מחלוקתם בטומאת הגוף, אבל בטומאת עצמם דברי הכל לוקה. ולדעה שלישית, וכן אמר רבא שמסתבר, בין בזה בין מחלוקת – שהושוו שני הדינים וכל שישנו בזה ישנו בזה ושאינו בזה אינו בזה.

א. מבואר ברמב"ם שפסק לחייב בטומאת עצמם ולפטור בטומאת הגוף (ע' בהל' פסוה"מ יח, יב כד. ונראה מדבריו שחילק בין עצים ללבונה, כי בעצים אין שייך כלל ענין אכילה, ולכן פירש 'עצים' שמקריבם בטומאה. ע' זבח תודה ועוד).

ב. אעפ"י שלרבי שמעון אין חייבים על עצים משום 'נותר', נפסלים הם בלינה משקדשו בכלי (עפ"י תוס' נו. ד"ה מנין).

דפים מז – מו

עב. א. לשם אלו דברים הובח נזבח?

ב. מהו דין 'מתעסק' בקדשים?

ג. בעלי הקרבן שחשבו מחשבת פיגול בשעת עבודת הכהן – האם פסלו את הקרבן בכך?

א. לשם ששה דברים הובח נזבח; לשם הובח, ולא לשם זבח אחר;

לשם הובח, ולא לשם אדם אחר;

לשם השם – שאמר והיה העולם;

לשם אשים, להוציא על מנת לעשותו חתיכות צליות בגחלים;

לשם ריח, ולא יחשוב לצלותם תחילה חוץ למערכה;

לשם ניחוח – הנחת רוח לפני הקב"ה שאמר ונעשה רצונו.

החטאת והאשם – מוסף על מחשבות אלו, צריך לעשותם לשם החטא המסוים שבעטיו באו.

רבי יוסי אומר: תנאי ב"ד היה שלא יחשוב כן שמא יעשה שלא לשמו, וגם אם עשה בסתם – כאילו חשב.

א. הלכה כתנא קמא.

ב. שינוי זבח וזובה – כשר ואינו מרצה, ופעמים שפסול כמבואר בריש המסכת. שאר המחשבות אינן פוסלות. וכתבו התוס' שגם (ב) אם שינה בהן – מרצה, ויש חולקים. דנו המפרשים כיצד הדין בשאר עבודות מלבד השחיטה. וכן בהקטרה על המזבח.

ב. השוחט קדשים שלא בכוונה אלא כמתעסק בדברים אחרים – פסול.

רש"י (בחולין יג) פרש כגון מתעסק בסכין להגביהו או לזורקו. והתוס' כתבו שזה הרי פסול גם בחולין, וכאן מוסיף שאפילו מתכוין לחיתוך הסימנים אלא שלא כיוון לשם זביחה – פסול. ובכלל 'מתעסק בקדשים' – השוחט קדשים וכסבור שהן חולין, שפסול. האחרונים נשאו ונתנו בדין 'מתעסק' בשאר עבודות הקרבן.

ג. שינוי במשנה שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד. ואולם ר' אלעזר בר' יוסי אמר: שמעתי שהבעלים מפגלים (והכהן עשה בשתיקה. כן יש מדייקים מרש"י). ואביי אמר שכך גם דעת ר' אלעזר ור' שמעון בן אלעזר שאמרו לענין דברים אחרים שמחשבת הבעלים מועילה כלפי מעשה שעשאו אדם אחר, וכל שכן בקדשים.

פרק חמשי; דף מז

עג. מה המשותף והשונה שבעבודות פר ושעיר יום הכיפורים עם עבודות פר ושעיר העלם דבר?

א. המשותף לכל החטאות הפנימיות:

הינן קדשי קדשים; שחיתתן וקבול דמן בכלי שרת בצפון העזרה.

התוס' הביאו בשם הר' אפרים לדקדק ששחיטה אינה טעונה 'כלי שרת', ודחו. (וע"ע בראשונים ריש חולין; רש"י סוטה ו: יד: רמב"ם מעה"ק ד, ז. וע' בהרחבה בשבט הלוי ח"א רד; אגרות משה קדשים יב ויו"ד טז; באר יעקב שבועות יח); –

מתנה אחת ממתנות הדם (=שחיטה) – מעכבת. וכן שאר הלכות הנוגעות לשיעור הדם בקבלתו וטבילת האצבע; –

שיירי הדם – נשפכים על יסוד מערבי של מזבח החיצון. ואם לא נתן – לא עיכב. [וי"א עיכב. ויש דעה ששפיכת שיריים על יסוד דרומי. להלן ג].

אלו ואלו נשרפים בבית הדשן, חוץ לשלש מחנות.

היותרת ושתי הכליות מוקטרות על המזבח החיצון (לעיל מא.). בכולן ישנה סמיכה על הקרבן, ואינה מעכבת (שם). מלבד בשעירי ע"ז לדעת ר' יהודה (ע' מנחות צב).

ההבדלים ביניהם הם במתן דם; פר ושעיר יוהכ"פ דם טעון הזיה על בין הבדים לפני ולפנים, על הפרוכת ועל מזבח הזהב. ואילו פר ושעיר העלם-דבר דם טעונים הזיה רק על הפרוכת ועל מזבח הזהב, ולא בין הבדים. וכן חלוקים במספר מתנות הדם ובמיקומם.

חילוק נוסף ביניהם; לפמש"כ החזו"א (ז, ב) שמתנות הדם שבפנים שנתנם על המזבח החיצון – בחטאות יוהכ"פ מעכבות, שלא כפר משיח ופר העלם, שכיפר לדעת שמואל.

עד. כיצד נעשית קבלת הדם של אשם מצורע?

קבלת דם אשם מצורע נעשית בשני כהנים; האחד מקבל בידו ובא לו אצל המצורע ליתן מן הדם על תנוך אזנו ובהונותיו, והאחר מקבל הדם בכלי שרת כדי לזרוקו על המזבח.
(על סדר הדברים, האם קבלת היד קודמת או קבלת הכלי – ע' רע"ב כאן; רש"ש; ר"ש וגר"א – סוף נגעים; הר צבי כאן; חדושי רא"ל מאלין ח"ב יח).
שיירי הדם שבכפו – נשפכים לאמה (תוספתא נגעים ט,ג), שלא כשיירי הדם שבכלי שדינם להשפך על יסוד המזבח.

דף מח

- עה. א. מהם המקורות לדין 'צפון' בשחיטת העולה והחטאת ובקבלת דמם?
ב. אלו עולות וחטאות אינן טעונות 'צפון'?
ג. מדוע אין ללמוד בן עוף מבן צאן לענין 'צפון'?
ד. מדוע אין ללמוד פסח מעולה ומחטאת שיטען 'צפון'?
ה. האם ניתן ללמוד עולה מחטאת לענין דין 'צפון'?

א. עולה הבאה מן הצאן, מפורש בה ושחט אתו על ירך המזבח צפנה. עולת בן בקר נלמדת מהקש ואם מן הצאן – וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון. למדנו צפון למצוה, לעכב – ב'קל וחומר מחטאת, כדלהלן. ואי בעית אימא: במקום... העלה במקומה תהא העולה, שנה הכתוב לעכב (מט. ע"ש רש"י).

בחטאת יחיד נאמר ושחט את החטאת במקום העלה (והמלה 'החטאת' באה להידרש על שאר חטאות, שהיה לו לומר מדמה. רש"י). ובקבלת הדם נאמר ולקח הכהן מדם החטאת (משמע דקאי על 'מקום העולה' שנאמר מקודם). והוכפל בשעיר חטאת של הנשיא ושחט אתו במקום אשר ישחט את העלה, למדנו לעכב. ובשאר חטאות למדנו עיכוב מכך שכפל דין 'צפון' בכשבה ובשעירה.

כפי שנתבאר למעלה (כו) השוחט עצמו אינו צריך להיות בצפון בשעת שחיטתו (ושחט אתו... צפנה – ולא השוחט). אבל המקבל צריך לעמוד בצפון בשעת קבלת הדם (לדעה אחת דורשים מולקח – קח לו. כלומר, יקח את עצמו למקום הדם. לדעה אחרת דורשים מאתו – דוקא שוחט נתמעט מצפון, ולא מקבל).

לא היה המקבל בצפון בשעת הקבלה – פסול. (ואע"פ שלא שנה בו הכתוב, היות ונאמר בו דין צפון, מסתבר שהשווה לעיקר דין קבלה שמעכב (עתוס').

ב-ג. בן עוף (- תורים או בני יונה) אינו טעון צפון.

נראה מדברי הרמב"ם שהמליקה נעשית רק על המזבח (וע' תוספתא ז,ב ובמפרשים; מנחת חינוך קכד, א).

וכן 'שעיר נחשון' (- חטאות הנוכת הנשיאים, שלא באו על חטא), אינו טעון צפון.
[למסקנא, אין צורך לדרשה מיוחדת למעטם מדין 'צפון', כי אין ללמוד לשעה מלדורות. וכן אין ללמוד בן עוף מבן צאן, שכן קבע לזה כלי לשחיטה ולקבלה (סכין ומזרק), תאמר בבן עוף שנמלק בצפורן ואין מקבל דמו בכלי (ואולם יש דברים מסוימים שאפשר ללמוד מקרבן בהמה לעוף. עתוס'. וע"ע תוס' להלן נד. ובשטמ"ק שם אות לב)].